

KONRAD LORENZ

L'OBRA D'UN GEGANT

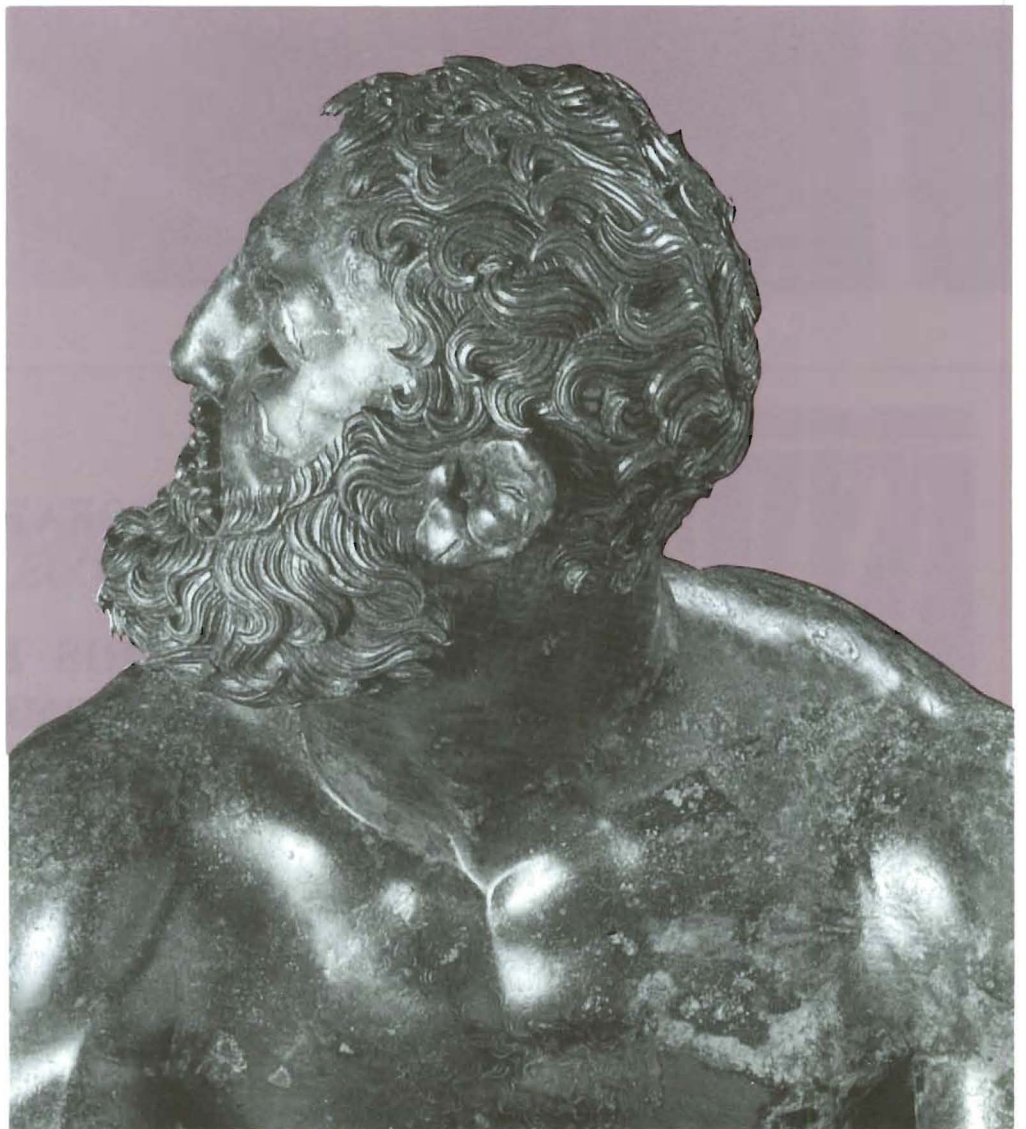
Marti Domínguez Romero

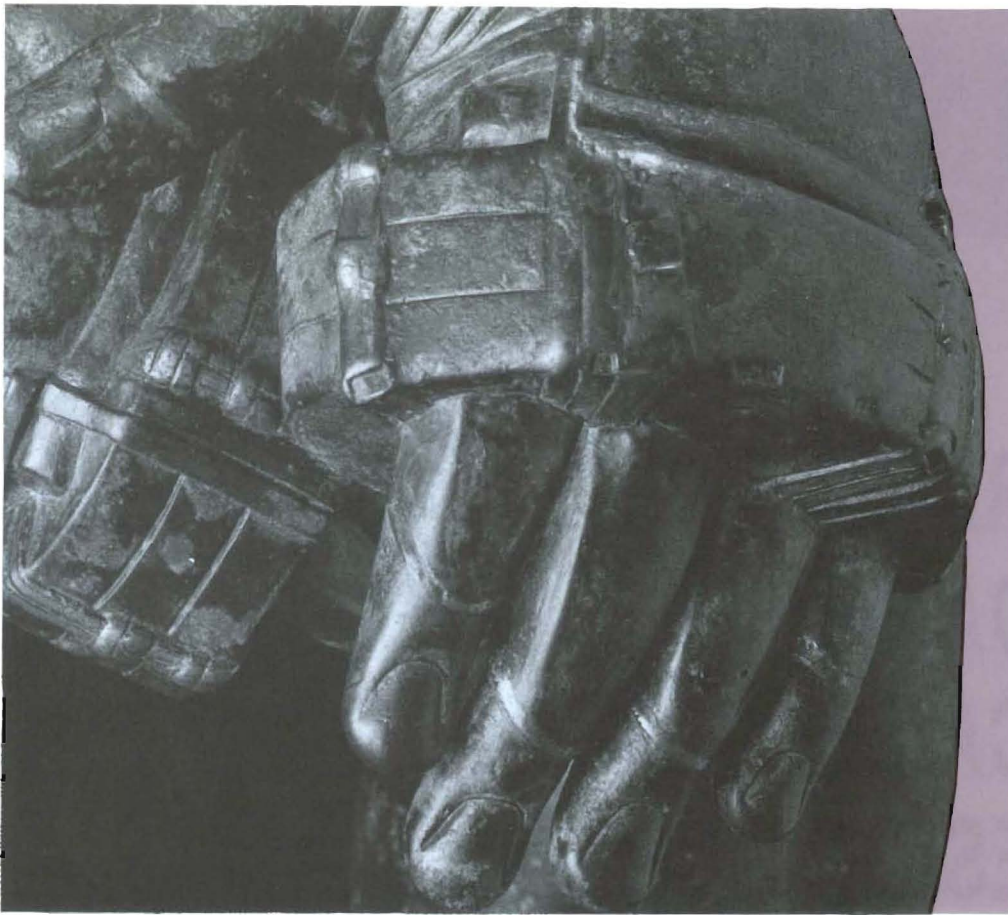
Conta Claudio Magris, en el seu llibre «El Danubi», que «els boscos i prats que envolten Tulln eren el regne de Konrad Lorenz, de les seues correries pel Danubi». I és que avui resulta per a molts difícil imaginar aquest gran riu que travessa Àustria, sense veure —si voleu fins i tot inconscientment— la imatge corpulenta de Lorenz, seguit ben a prop per una columna de cries d'oca que troben en ell una mare adorable. Es per això potser, pel fet de què les seues primeres observacions científiques les realitzara en les voreres d'aquest riu, que Lorenz li va dedicar el seu darrer pensament, i va pregar com últim desig que, en compte d'omplir la seua tomba de flors i corones, aquestes despeses s'invertiren en la campanya de salvar el Danubi, que actualment està realitzant el WWF-Àustria, en contra de la central hidroelèctrica de Hainburg.

La mort va sorprendre a Konrad Lorenz el 28 de febrer de 1989, mentre redactava les seues memòries. Fill d'un cirurgià, va néixer a Viena l'any 1903 i des de ben petit va experimentar un gran amor cap a la natura, col·laborant amb el zoològic de Schönbrunner. Realitzà la carrera de Medicina, però va seguir estudiant els animals com ho demostra el fet de què als 24 anys ja haguera publicat importants treballs sobre el comportament de les galles. L'any 1935 es doctora en Zoologia, i dos anys després formulà un dels conceptes més importants de l'Etologia, la «impronta» (*imprinting*), que fa referència a un procés especial d'aprenentatge que apareix en l'animal de mode innat. La guerra el va separar dels seus estudis, i va enrolar-se en qualitat de metge en l'exèrcit alemany, actuant en el front de Rússia. D'aquesta època de la seua vida molts científics li recriminen la seua actitud, així com alguns articles en els que exposa opinions un tant a favor del nazisme. En acabar la guerra, Lorenz va ser nomenat director de l'Institut d'Etologia Comparada d'Altenberg i poc després va crear el departament d'Etologia Comparada a l'Institut Max Planck. Finalment, l'any 1973, va rebre, junt amb dos altres importants estudiosos del comportament animal, Karl von Frisch i Niko Tinbergen (recentment mort), el Premi Nobel de Medicina i Fisiologia, amb els diners del qual es va construir un immens aquari a Altenberg.

Durant la seua vida, K. Lorenz va realitzar més de dos cents treballs científics. Tanmateix, gran part de la seua fama mundial és conse-

qüència dels seus llibres de divulgació. Així, l'any 1952, va publicar «L'anell del rei Salomó» que va obtenir un gran èxit, i on Lorenz ens descobreix, amb el llenguatge cult i particularment emotiu que el caracteritza, la veritable essència del comportament animal. En aquest llibre, del que també existeix una recent traducció que conserva el seu títol original «Parlava amb les bèsties, els peixos i els ocells» (*Er redete mit dem Viech, den Vögeln und den Fishen*), es dona un pas fonamental en la creació de la ciència de l'Etologia. Posteriorment publicarà altres llibres com «Quan

l'home trobà al gos», «Evolució i modificació de la conducta», etc. Però és en 1963, amb l'edició de «Sobre l'agressió. El pretés mal» quan Lorenz mostra al gran públic la seua interpretació de l'agressió (que inevitament influeix en les concepcions que es tenien llavors del comportament animal i humà); interpretació molt particular que seguidament anem a tractar amb un poc de detall.

Per a Lorenz el comportament agressiu és un element imprescindible, necessari per a les diverses espècies, inclòs l'home. Així, sense l'agressió, no existeix la possibilitat del gregarisme, i per tant, si aquesta no hagués estat mai present en nosaltres, mai s'hauria creat una societat organitzada. Això ho explica Lorenz basant-se en la competitivitat que existia entre els diversos clans d'homínids del Pliocè, on l'agressivitat intraespecífica —les lluites entre les diverses tribus— obligaria al protohumà a buscar l'ajuda dels seus semblants, essent eliminat d'aquest mode qualsevol intent d'individualitat. Lorenz veu, doncs, en l'agressivitat humana un important component genètic, que potser seria conseqüència d'una forta selecció natural al llarg de la nostra escala filogenètica, i on el descobriment de les armes i la utilització d'aquestes sobre nosaltres mateixos tindria una gran importància. D'aquesta manera, basant-se en les seues observacions realitzades en els animals —en les que molt poques voltes es produeixen agressions intraespecífiques de gravetat, i quasi mai la mort del congènere—, Lorenz comenta en el seu capítol «Ecce homo»: «Gran part dels perills que l'amenaquen vénen del fet de què l'home és per naturalesa un omnívor relativament inofensiu, el cos

del qual no posseeix armes naturals per a matar grans animals i que per tant no posseeix tampoc aquells mecanismes de seguretat creats, per filogènesi que impedeixen a tots els carnívors *professionals* aplicar indugudament el seu poder per a matar als grans animals de la seua espècie». Això ve a significar que l'home hauria deprés a utilitzar un arma mortal sense que el seu cos tinguera una constància biològica d'aquest fet, pel que no s'haurien desenvolupat mecanismes inhibidors que evitaren la mort d'un individu de la mateixa espècie.

Aquestes idees foren seguides i potenciades per altres investigadors, entre els que destaquen Robert Ardrey i Desmond Morris, autors de «L'evolució de l'home: la hipòtesi del caçador» i de «El primat nu» respectivament. Tanmateix, aquests plantejaments biològics foren durament criticats per psicòlegs, filòsofs i antropòlegs, que veien en la concepció de Lorenz una mena de resignació envers la nostra natura cruel i destructiva. Aquests investigadors que basaven els seus estudis en el behaviorisme (en la capacitat d'aprendre i de recordar, pel que l'agressivitat seria resultat d'un aprenentatge), o fins i tot en un obscur vitalisme, es trobaren quasi sense arguments de pes per a demostrar la invalidesa d'aquesta teoria. En una interessant biografia de Lorenz, realitzada pel científic Alec Nisbett, aquest autor observa que Konrad Lorenz va guardar una posició molt a la defensiva front als durs atacs d'alguns investigadors, puix era de l'opinió de què el que els crítics li objectaven realment, és que la biologia haguera rebassat els límits acadèmicament establerts per a ella. És a dir, que hom lluitava més per un territori ideològic que per

un motiu de caire intel·lectual. No obstant això, hi ha que senyalar que l'orige de l'agressivitat humana és encara motiu d'avalotades discussions, tant entre psicòlegs com entre biòlegs.

Pero Konrad Lorenz també va ser una persona molt destacada en el camp de la filosofia. La sensació que hom experimenta —en llegir els seus treballs— de què baix les seues paraules s'oculta un immens saber, pren forma quan es comprova que la seua investigació l'ha conduït a tractar temes filosòfics de primer ordre, com és, per exemple, «l'aproximació interpretativa del *a priori* kantiana des d'una perspectiva etològica». Tot això fa que Lorenz haja estat tractat d'home renacentista, de sabi enciclopèdic, d'home únic del nostre segle, de gegant de la nostra època. Un gegant que una volta va escriure: «Què reconegut estaria al meu destí tan sols de què en la meua vida hagués aconseguit obrir algun sender que varies generacions després seguira essent recorregut per éssers humans, i quan més si deixara quelcom que en un futur permetera a altres éssers humans elevar-se fins a les altures!».

Konrad Lorenz va morir a les ribes del Danubi, envoltat pels animals que tant va estimar ●

BIBLIOGRAFIA

Algunes obres de Konrad Lorenz traduïdes a l'espanyol:

- Sobre la agresión: el pretendido mal.* Siglo XXI, Madrid, 1972.
- Hablaba con las bestias, los peces y los pájaros.* Editorial Labor, Barcelona, 1973.
- Los ocho pecados mortales de la humanidad civilizada.* Plaza y Janés, Barcelona, 1973.
- Hombre y animal.* En col·laboració amb altres autors. Editorial Blume, Barcelona, 1975.
- Cuando el hombre encontró al perro.* Tusquets Editores, Barcelona, 1984.
- Consideraciones sobre las conductas animal y humana.* Editorial Planeta-De Agostini, Barcelona, 1984.
- La otra cara del espejo.* Plaza y Janés, Barcelona, 1985.
- Biología del comportamiento* (junt a Paul Leyhausen). Siglo XXI, Madrid, 1985.
- Fundamentos de la Etología.* Ediciones Paidós, Barcelona, 1986.

Treballs que estudien l'obra de Konrad Lorenz:

- ARDREY, R., *La evolución del hombre: la hipótesis del cazador.* Alianza Editorial, Madrid.
- EIBL-EIBESFELDT, I., *El hombre preprogramado.* Alianza Universidad, Madrid, 1977.
- EIBL-EIBESFELDT, I., *Etología.* Editorial Omega, Barcelona, 1974.
- FROM, E., *Anatomía de la destructividad humana.* Siglo XXI, Madrid, 1975.
- MORRIS, D., *El mono desnudo.* Ediciones Orbis, Barcelona.
- NISBETT, A., *Konrad Lorenz: una biografía.* Ulramar Editores, Madrid, 1978.
- RENSCH, B., *Homo sapiens: de animal a semidiós.* Alianza Universidad, Madrid, 1980.
- THORPE, W. H., *Historia de la etología.* Alianza Editorial, Madrid, 1979.
- TINBERGEN, N., *El estudio del instinto.* Siglo XXI, Méjico, 1969.